

เอกสารประกอบการเรียนการสอน สัปดาห์ที่ 2-3
รายวิชา MCA1103 จริยธรรมและกฎหมายสื่อสารมวลชน

บทที่ 2

สิทธิเสรีภาพของประชาชน

บทที่ 3

สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน

สิทธิของสื่อมวลชน Right to information seeking / Right to information sending
= Public's right to know
เสรีภาพของสื่อมวลชน Freedom to information seeking / Freedom to
information sending = Freedom of the press

ความหมายของสิทธิและเสรีภาพ

สิทธิ หมายถึง *ประโยชน์หรืออำนาจอันชอบธรรมที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการบางอย่างให้เกิดประโยชน์แก่ตนหรือละเว้นกระทำการบางอย่าง* ซึ่งเป็นความหมายในกฎหมายทั่วไปเท่านั้น โดย สมคิด บางโม (2551) กล่าวเพิ่มเติมว่า สิทธิของประชาชนทางรัฐธรรมนูญถือว่าเป็น สิทธิตามกฎหมายมหาชน ซึ่งสิทธิทางรัฐธรรมนูญเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนต่อรัฐ กำหนดให้รัฐต้องเคารพปกป้องและคุ้มครองสิทธิต่างๆของประชาชน

สิทธิและหน้าที่เป็นของคู่กัน เนื่องจาก “สิทธิ” เป็น “อำนาจ” ที่กฎหมายให้แก่บุคคลที่มีเจตจำนงหรือเป็น “ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้” ฉะนั้น จึงเป็นที่เห็นได้ชัดว่า เมื่อบุคคลหนึ่งมี “อำนาจ” บุคคลอีกคนหนึ่งหรืออีกหลายคนย่อมมี “หน้าที่” ที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามอำนาจของเขา หรือ ถ้าจะพิจารณาในแง่ “ประโยชน์” เมื่อบุคคลหนึ่งที่มีประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แล้ว บุคคลอีกคนหนึ่งหรืออีกหลายคนก็มี “หน้าที่” ที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามประโยชน์นั้นๆ เช่น นายกรัฐมนตรีหรือดารารายทรงมีสิทธิในชีวิตความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ผู้ใดจะละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิของบุคคลในครอบครัวเกียรติยศ ชื่อเสียงหรือความเป็นอยู่ส่วนตัว ด้วยการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายไม่ว่าด้วยข้อความหรือภาพหรือวิธีใดไปยังสาธารณชนหาได้ไม่ เว้นแต่จะเป็นประโยชน์แก่สาธารณชนเท่านั้น (พิศิษฐ์ ขวาลาธวัช,อ้างแล้ว)

ส่วนคำว่า **เสรีภาพ** สรุปได้ว่า เสรีภาพ ตามความหมายในทางกฎหมาย จึงหมายถึง *อำนาจของบุคคลที่จะตัดสินใจด้วยตนเองในการกระทำการหรือไม่กระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใด อันไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย* โดยเสรีภาพมีหลายลักษณะ เช่น เสรีภาพในชีวิตร่างกาย เสรีภาพในเคหะสถาน เสรีภาพในการเดินทางเลือกถิ่นที่อยู่ เสรีภาพในการสื่อสาร เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น

ตัวอย่างเสรีภาพเกี่ยวกับสื่อมวลชน เช่น สื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์การบริหารงานของรัฐบาลที่บกพร่องและเกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติ รัฐจะออกกฎหมายจำกัด

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นสื่อมวลชนมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายเฉพาะเท่านั้น แต่สื่อมวลชนก็ต้องมีหน้าที่เคารพสิทธิของบุคคลอื่นด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความหมายของ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ดังกล่าวแล้ว จะพบว่าทั้งสิทธิและเสรีภาพมีความคล้ายคลึงกันในประเด็นที่ว่า ทั้งสิทธิและเสรีภาพต่างก็เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองและให้ความคุ้มครอง ซึ่งเมื่อพิจารณาตามถ้อยคำแล้ว ทำให้มีความรู้สึกที่ สิทธิและเสรีภาพเป็นเรื่องเดียวกัน โดยคำว่า “เสรีภาพ” เป็นคำที่มักพบว่าถูกใช้คู่กับคำว่า “สิทธิ” เสมอ คือ “สิทธิเสรีภาพ” จนหลายคนเข้าใจว่ามีความหมายอย่างเดียวกันซึ่งเป็นคนละคำกัน

สิทธิเสรีภาพของประชาชนพิจารณาที่กฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศนั้นบทบัญญัติไว้ เพื่อเป็นหลักในการปกครองประเทศ ทั้งนี้ สถานการณ์ทางการเมืองและความเชื่อของผู้นำของรัฐบาลจะมีส่วนกำหนดสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างไรก็ดี สิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญที่รัฐธรรมนูญของประเทศไทยเกือบทุกฉบับได้ให้ความสำคัญโดยบัญญัติเป็นมาตราเอาไว้อย่างชัดเจนในลักษณะของการคุ้มครองและการควบคุมสิทธิและเสรีภาพให้อยู่ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติไว้

แนวคิดด้านสิทธิและเสรีภาพ

พิศิษฐ์ ขวาลารวัช ได้อธิบายแนวคิดด้านเสรีภาพในมุมมองของนักปรัชญาสองฝ่ายที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงไว้อย่างน่าสนใจ ดังนี้

เสรีภาพในมุมมองของนักปรัชญา Existentialism

เสรีภาพคืออะไร? ความสำคัญหาใช่อยู่ตรงนั้นเสียทีเดียวไม่ เสรีภาพขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตของมนุษย์ เขาเลือกที่จะมีเสรีภาพโดยเลือกจุดหมายของเขาเองได้น่าจะเป็นประเด็นที่จะต้องพูดกัน การที่ใครจะพูดว่าเขามีเสรีภาพนั้นหมายถึง เขาสามารถค้นหาสัจจะด้วยตัวเอง เขาจึงเลือกทำในสิ่งที่เขาพอใจโดยปราศจากอำนาจใดบังคับ เท่ากับว่ามนุษย์มีอิสระที่จะตัดสินใจด้วยตนเองความมีอิสระนี้เองก่อให้เกิดคำถามและข้อถกเถียงกันว่า มนุษย์สามารถที่จะเลือกทำในสิ่งที่เขาเชื่อได้จริงหรือไม่ หากเขาจะเลือกทำสิ่งใดนั้นย่อมหมายถึงการเลือกโดยไม่มีพันธะหรือถูกบังคับใช้หรือไม่ ในต้นศตวรรษที่ 20 มีนักปรัชญา Existentialism หลายคนด้วยกันที่จะอธิบายในที่นี้จะขอกล่าวความคิดของซ็อง-ปอล ซาร์ตร์

ซ็อง - ปอล ซาร์ตร์ (Jean - Paul Sarte) เกิดเมื่อ 21 มิถุนายน ค.ศ. 1905 ที่กรุงปารีส ในฐานะผู้นำทางปรัชญาอิกซีสเทนเชียลลิสม์ Existentialism ต่อคำถามดังกล่าวเขาได้สร้างทฤษฎีเสรีภาพและเขียนหนังสือชื่อ Being and Nothingness และหนังสือเล่มนี้ได้เสนอแนวคิดที่มีข้อถกเถียงกันมากคือ “มนุษย์คือเสรีภาพ” หรือนัยหนึ่งภาพความเป็นมนุษย์และเสรีภาพเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความสามารถที่จะแยกตัวเองออกจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งและความสามารถนี้เอง คือเสรีภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ความคิดของซาร์ตร์อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า “**มนุษย์คือเสรีภาพ** เราไม่อาจอธิบายได้ว่าทำไมมนุษย์จึงมีเสรีภาพติดตัวมาตั้งแต่เกิด เรารู้ว่าเสรีภาพเป็นรากฐานของการเป็นมนุษย์ก็ต่อเมื่อเราเกิดมาแล้ว ดังนั้น ซาร์ตร์จึงพูดเสมอว่าเสรีภาพของมนุษย์เป็นสิ่งที่ต้องสาป หมายความว่า เราไม่สามารถเลือกให้เกิดมาโดยปราศจากเสรีภาพได้”

ซาร์ตร์เชื่อว่า เสรีภาพนั้นแม้จะมีอำนาจเหนือคำสั่ง หรือเหนือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในสังคมคือมีสิทธิที่จะเลือกที่จะรับในสิ่งที่เราหรือปฏิเสธในสิ่งที่เราไม่เชื่อ ด้วยเหตุนี้ซาร์ตร์จึงสรุปว่าเสรีภาพของมนุษย์ไม่มีขอบเขตจำกัด ไม่มีอะไรจะเป็นอิสระที่แท้จริงต่อเสรีภาพของเราได้แม้แต่ความตาย

เพราะความตายเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับการมีชีวิตอยู่ ดังนั้นจะมาเกี่ยวข้องกับชีวิต(เสรีภาพ)ได้อย่างไร ? แต่ก็ได้หมายความว่าเสรีภาพของมนุษย์ไม่มีขอบเขตจำกัด คือการปฏิเสธแม้กระทั่งความรับผิดชอบ มนุษย์เราต้องรับผิดชอบต่อการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง และยินดีรับผลของการกระทำนั้น “การที่ชาร์ตเน้นเสรีภาพอันไม่มีขอบเขตจำกัดของมนุษย์ มิได้หมายความว่าชาร์ตต้องการให้คนหนุ่มก่อความยุ่งเหยิงสังคม ชาร์ตชี้ให้เห็นว่า **เสรีภาพและความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ต้องไปด้วยกัน การแสดงออกของเสรีภาพที่ไม่มีความรับผิดชอบต่อที่ติดตามมาเป็นสิ่งที่ไม่มีความจำเป็น**” ความรับผิดชอบต่อที่ติดตัวเรามาพร้อมกับเสรีภาพ คือความรับผิดชอบต่อโลก”

เสรีภาพในมุมมองของนักปรัชญาการเมือง –กฎหมาย

ในยุคก่อนศตวรรษที่ 17 นักปรัชญาทางการเมืองเชื่อว่า “รัฐมีความสำคัญกว่าปัจเจกชนหรือประชาชน อำนาจทางการเมืองจึงเข้ามากำกับดูแล” Machiavelli (ค.ศ. 1469-1527) เป็นหนึ่งในจำนวนหลายคนที่สนับสนุนหลักการอำนาจนิยม (Authoritarian Principles) ซึ่งเชื่อว่ารัฐมีอำนาจสิทธิ์ขาดที่จะให้เสรีภาพกับปัจเจกชน แมคเคียวเวลลี มีความเชื่อว่า **ความมั่นคงและความก้าวหน้าของรัฐอยู่เหนือสิ่งใด ความต้องการส่วนตัวของปัจเจกชนจะต้องยอมจำนนต่อผลประโยชน์ของรัฐ เพราะมนุษย์นั้นมีความโน้มเอียงไปในทางชั่วร้าย**

ในศตวรรษที่ 17 มีความพยายามที่จะแยกรัฐออกจากปัจเจกชน ประชาชนไม่พอใจผู้ปกครองและเริ่มต่อต้านกับอำนาจรัฐ เขาถามหาเสรีภาพและสงสัยอำนาจในการควบคุม เสรีภาพกับอำนาจเกือบจะเป็นสิ่งเดียวกัน หากอำนาจอยู่ที่ผู้ใด ผู้นั้นมีเสรีภาพที่จะใช้ในการควบคุมผู้อื่น เสรีภาพจึงเป็นสิ่งที่หอมหวานที่ผู้ปกครองปรารถนาต้องการ อำนาจจึงเป็นสิ่งแรกที่ต้องมีไว้ ทั้งฝ่ายปกครองจะต้องรักษาอำนาจและฝ่ายผู้ถูกปกครองหรือผู้ปฏิเสธ ด้วยเหตุที่ไม่มีอำนาจ ผู้ถูกปกครองก่อกระแสในการเรียกร้องเสรีภาพมากขึ้นจากเดิม ในยุคนั้นจึงเกิดความคิดในการสร้างทฤษฎีใหม่เริ่มจากการตั้งข้อสงสัยว่า **“เสรีภาพที่แท้จริง”** เป็นของใครกันแน่ ผู้อยู่ใต้ปกครองหาทางให้ผู้ปกครองหรือรัฐบาลลดอำนาจคืนสู่ประชาชน ความคิดอิสระภาพนิยม หรือเสรีนิยมเกิดขึ้นในเวลาต่อมา แนวคิดนี้มีความเชื่อว่ามนุษย์ในสังคมหรือปัจเจกชนมีเหตุผลที่จะแสดงความคิดเห็นด้วยความรับผิดชอบ ดังนั้นปัจเจกชนจึงต้องมีสิทธิเสรีภาพวิพากษ์วิจารณ์รัฐและเรียกร้องให้รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องเคารพเสรีภาพของปัจเจกชน เสรีภาพดังกล่าวจะนำไปสู่การพิสูจน์สัจจะของสังคมที่รัฐมีหน้าที่ต้องรับฟังและให้ความสำคัญ ความคิดเสรีนิยมจึงกลายเป็นเครื่องมือทางความคิดที่ประชาชนนำไปใช้ในการต่อต้านรัฐ หรือฝ่ายปกครองที่เชื่อในอำนาจนิยมและวางแผนอำนาจความเชื่อเรื่องเสรีภาพของปัจเจกชนจึงก่อตัวแพร่หลายอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดการปฏิวัติในฝรั่งเศสและอเมริกาในปลายศตวรรษที่ 18 เป็นการต่อสู้ปลดแอกของประชาชนเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจและเสรีภาพของปัจเจกชนในเวลาต่อมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ความคิดอิสระภาพนิยมยังคงเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่โลกเสรีใช้อยู่รวมถึงประเทศไทยด้วยการต่อสู้ทางความคิดเริ่มแหลมคมมากขึ้น ในยุคสมัยหนึ่งมีความคิดว่า **“อำนาจคือรัฐ”** ในอีกยุคสมัยหนึ่งล้มเลิกความคิดเดิมความคิดใหม่ถูกสร้างขึ้นมาแทนที่กลายเป็น **“อำนาจคือประชาชน”** ฝ่ายใดมีอำนาจฝ่ายนั้นจะเป็นผู้อธิบายว่า **“เสรีภาพคืออะไร”** ดังนั้นการนำความคิดของนักปรัชญามาอธิบายในเชิงประวัติศาสตร์ความคิดจะเป็นกาสะท้อนภาพการต่อสู้ทางความคิดของยุคสมัย จะได้มองสภาพปัจจุบันได้ชัดเจนขึ้นขอกกล่าวถึงนักปรัชญาที่สำคัญบางคนที่มีบทบาทเกี่ยวกับเรื่องนี้

สิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย

สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยหรือประชาชนไทย นับเป็นหัวใจสำคัญทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย โดยจะมีมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศเป็นสำคัญ

สิทธิเสรีภาพของชาวไทยได้เริ่มต้นตั้งแต่รัฐบาลทำการปฏิรูปการเมืองและผลักดันให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ทั้งฉบับ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมเป็นครั้งแรก นับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการปฏิรูปการเมืองและเป็นที่มาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจนถึงฉบับปัจจุบันที่ให้ความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน

รัฐธรรมนูญฯ ถือว่าพลเมืองคือหัวใจของการเมือง จึงเป็นการปรับการเมืองให้เป็นพลเมืองมากขึ้น โดยเพิ่มสิทธิเสรีภาพให้พลเมืองอย่างมาก พร้อมทั้งทำให้สิทธิเสรีภาพนั้นมีผลขึ้นจริงในทางปฏิบัติ และเพิ่มส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองทุกระดับให้มากขึ้น โดยมีมาตรการหลัก 3 ประการดังนี้

1. การเพิ่มสิทธิ เสรีภาพใหม่ และความเสมอภาคให้ประชาชน

1.1 สิทธิในฐานะที่เป็นมนุษย์หรือสิทธิมนุษยชน

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครององค์การของรัฐทุกองค์การจะใช้อำนาจจะต้องคำนึงถึงบุคคลซึ่งถูกละเมิดสามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลได้

1.2 สิทธิในฐานะที่เป็นพลเรือน

บุคคลมีเสรีภาพแสดงความคิดเห็น ห้ามรัฐปิดโรงพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียงและสถานีโทรทัศน์ และห้ามเซ็นเซอร์ในการแสดงความคิดเห็นหรือเสนอข่าว สิทธิของประชาชนทั้งประเทศได้ประโยชน์สูงสุดจากคลื่นความถี่ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม ให้มีองค์การอิสระเพื่อสิทธิผู้บริโภค (กสทช.)

1.3 รับรองความเสมอภาคของบุคคล

การให้ความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน ห้ามการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม แต่รัฐสามารถเลือกปฏิบัติในทางที่เป็นคุณแก่ผู้เสียเปรียบและด้อยโอกาส เช่น สตรี เด็ก คนพิการ คนเป็นเอดส์ เพื่อให้คนดังกล่าวเสมอภาคกับคนอื่นจริงๆ

2. การทำให้สิทธิ เสรีภาพเป็นจริงในทางปฏิบัติ

2.1 การให้หน่วยงานของรัฐต้องเคารพสิทธิและให้สิทธิในการฟ้องคดีในกรณีถูกละเมิด

2.3 การกำหนดสิทธิการรับรู้

2.4 เสรีภาพในการรวบรวมตัวและแสดงบทบาทผ่านองค์กรภาคประชาชน

3. การเพิ่มหน้าที่ของรัฐและการขยายการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองการปกครอง

3.1 การให้รัฐมีหน้าที่ต่างๆมากขึ้น

3.2 เพิ่มส่วนรวมของประชาชนในการเมืองระดับชาติ

สิทธิพื้นฐานของประชาชน

สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ สิทธิมนุษยชน และสิทธิของพลเมือง

1. สิทธิมนุษยชน (Human Right) หมายถึง บรรดาสิทธิและเสรีภาพที่ถือกันว่าติดตัวมนุษย์ทุกคนมาตั้งแต่เกิด เป็นคุณสมบัติประจำตัวมนุษย์แต่ละคน เป็นสิทธิตามธรรมชาติที่เป็นของมนุษย์ในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์

2. สิทธิของพลเมือง (Citizen Right) สิทธิของบุคคลซึ่งเป็นพลเมืองของรัฐ มักเป็นสิทธิที่จะเป็นผู้มีสิทธิเข้าร่วมทางการเมือง หรือมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างเจตนาารมณ์ของรัฐ และสิทธิระหว่างปัจเจกชน เช่น สิทธิในการเลือกตั้ง ส.ส. ส.ว. สิทธิในการตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น

บุคคลผู้ถูกละเมิดสิทธิที่รับธรรมนูญรับรองไว้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาล หรืออาจยกเป็นข้อต่อสู้ในคดีความในชั้นศาลได้

เสรีภาพพื้นฐานของประชาชน

นอกเหนือจากสิทธิขั้นพื้นฐานคือ สิทธิมนุษยชนและสิทธิของพลเมือง รัฐธรรมนูญฯ ยังได้บัญญัติเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนไว้หลายประการ ดังนี้

1. เสรีภาพในชีวิตและร่างกาย
2. เสรีภาพในเคหสถาน
3. เสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่
4. เสรีภาพในการสื่อสารถึงกัน
5. เสรีภาพในการนับถือศาสนา
6. เสรีภาพในการประกอบอาชีพ
7. เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นผ่านการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น
8. เสรีภาพในทางวิชาการ
9. เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ
10. เสรีภาพในการรวมตัวกันเป็นสมาคม สหพันธ์ องค์กร องค์กรเอกชน หรือหมู่คณะอื่น
11. เสรีภาพในการรวมตัวจัดตั้งพรรคการเมือง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

279 มาตรา ฉบับที่ 20 ประกาศใช้วันที่ 6 เมษายน 2560 ในภาพรวมของรัฐธรรมนูญ 2560 เน้นความสำคัญในเรื่องของวิชาชีพสื่อมวลชนเพิ่มมากขึ้น หน่วยงานของรัฐสามารถอุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชน แต่ต้องเปิดเผยรายละเอียดให้คณะกรรมการ ตรวจสอบเงินแผ่นดินทราบและประกาศให้ประชาชนทราบ และเรื่องอื่นๆ ดังนี้

มาตราสำคัญเกี่ยวข้องกับสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน ได้แก่

ม.34 / 35 / 59 / 60 / 98 / 184

มาตรา 34 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ หรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน

เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของ ปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพ และไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น

มาตรา 35 บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสาร หรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

- การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้
- การให้นำข่าวสารหรือข้อความใดๆ ที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนจัดทำขึ้นไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อใดๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศ อยู่ในภาวะสงคราม
- เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย
- การให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้ หน่วยงานของรัฐที่ใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินให้สื่อมวลชนไม่ว่าเพื่อประโยชน์ในการโฆษณา หรือประชาสัมพันธ์ หรือเพื่อการอื่นใดในทำนองเดียวกันต้องเปิดเผยรายละเอียดให้คณะกรรมการ ตรวจสอบเงินแผ่นดินทราบตามระยะเวลาที่กำหนดและประกาศให้ประชาชนทราบด้วย
- เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง แต่ให้คำนึงถึงวัตถุประสงค์ และภารกิจของหน่วยงานที่ตนสังกัดอยู่ด้วย

มาตรา 59 รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ ที่มีใช้ข้อมูลเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐหรือเป็นความลับของทางราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก

มาตรา 60 รัฐต้องรักษาไว้ซึ่งคลื่นความถี่และสิทธิในการเข้าใช้วงโคจรดาวเทียมอันเป็น สมบัติของชาติ เพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน

- การจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง ไม่ว่าจะใช้เพื่อส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม หรือเพื่อประโยชน์อื่นใด ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะ รวมตลอดทั้งการให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้ใช้ประโยชน์จาก คลื่นความถี่ด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ
- รัฐต้องจัดให้มีองค์กรของรัฐที่มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อรับผิดชอบและกำกับ การดำเนินการเกี่ยวกับคลื่นความถี่ให้เป็นไปตามวรรคสอง ในการนี้ องค์กรดังกล่าวต้องจัดให้มี มาตรการ ป้องกันมิให้มีการแสวงหาประโยชน์จากผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือสร้างภาระแก่ ผู้บริโภคเกินความจำเป็น ป้องกันมิให้คลื่นความถี่รบกวนกัน รวมตลอดทั้งป้องกันการกระทำที่มีผล เป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้ หรือป้องกันการรับรู้ข้อมูลหรือข่าวสารที่ถูกต้องตามความเป็นจริงของประชาชน และป้องกันมิให้บุคคล หรือกลุ่มบุคคลใดใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่โดยไม่ คำนึงถึงสิทธิของประชาชนทั่วไป รวมตลอดทั้ง การกำหนดสัดส่วนขั้นต่ำที่ผู้ใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่จะต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 98 บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

- (3) เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนใด ๆ

มาตรา 184 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาต้อง

- (4) ไม่กระทำการใด ๆ ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม อันเป็นการขัดขวางหรือแทรกแซง การใช้สิทธิหรือเสรีภาพของหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนโดยมิชอบ

มาตราสำคัญของสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย

มาตรา 27 บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

- การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้
- มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม
- บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม

มาตรา 32 บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว (สิทธิส่วนบุคคล)

การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ

มาตรา 36 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารถึงกันไม่ว่าในทางใด ๆ การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการใด ๆ เพื่อให้ล่วงรู้หรือได้มาซึ่งข้อมูลที่บุคคลสื่อสารถึงกันจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 41 บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

- (1) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ ตามที่กฎหมายบัญญัติ
- (2) เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว
- (3) ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ

การประกันเสรีภาพของสื่อมวลชน = การประกันเสรีภาพประชาชน

หน้าที่ของสื่อมวลชนที่มีต่อรัฐธรรมนูญฯ 2560

1. ศึกษารัฐธรรมนูญฯ
2. ปฏิบัติตาม ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญฯ
3. ส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตาม ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญฯ

การใช้สิทธิเสรีภาพตามบทบาทของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญมากในยุคปัจจุบันและเป็นผู้ที่มีหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อสังคมเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไปหรือสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่าสามารถจำแนกบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนได้ 5 ประการ (พิศิษฐ์ ขวาลารวัช,2546) ดังนี้

1. **บทบาทในฐานะผู้แจ้งข่าวสาร (messenger)** เป็นบทบาทในการรายงานข่าวให้มวลชนหรือประชาชนผู้รับข่าวสาร ทราบว่ามีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นและเนื่องจากสังคมในยุคปัจจุบันเป็นสังคมเปิด ประกอบกับพัฒนาการของเทคโนโลยีในการสื่อสารที่ความทันสมัยมากขึ้น ส่งผลให้การรายงานข่าวของสื่อมวลชนเป็นการรายงานข่าวอย่างกว้างขวางและทั่วถึงทั้งในสังคมนั้นและสังคมอื่นๆ ด้วย

2. **บทบาทของสุนัขเฝ้าบ้าน (Watchdog)** เป็นบทบาทในการสอบสวนและรายงานถึงสิ่งที่เป็นอันตรายทั้งทางร่างกาย เศรษฐกิจ หรือการเมืองต่อประชาชนผู้รับสาร และหมายความรวมถึงการนำเสนอความก้าวหน้าทางสังคมในด้านต่าง ๆ อีกด้วย

3. **บทบาทการเป็นตัวกลาง (intermediary)** บทบาทการเป็นตัวกลางที่นี้มีอยู่สองลักษณะ คือ การเป็นตัวกลางระหว่างแหล่งข่าว (news source) กับผู้รับข่าวสาร (news audience) และการเป็นตัวกลางระหว่างแหล่งข่าว (news source) กับแหล่งข่าว (news source) ด้วยกันเอง

4. **บทบาทการเป็นตัวเชื่อม (Relay)** เป็นขั้นตอนของการถ่ายทอดข่าวสารจากแหล่งข่าวไปสู่ผู้รับสารโดยการเชื่อมโยงทวีปเข้ากับทวีปหรือเชื่อมโยงอดีตกับอนาคต อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมของกันและกันระหว่างผู้คนที่ย้ายอยู่ห่างไกลกัน หรืออาจเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมจากยุคสมัยหนึ่งไปสู่อีกยุคสมัยหนึ่ง

5. **บทบาทของการเป็นผู้เฝ้าประตู (Gatekeeper)** เนื่องจากสื่อมวลชนจะทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างแหล่งข่าวกับผู้รับข่าว และเป็นตัวกลางระหว่างแหล่งข่าวด้วยกันเอง ดังนั้นสื่อมวลชนในฐานะตัวกลางจึงมีหน้าที่ที่จะวินิจฉัยว่าควรส่งข่าวสารใดไปยังผู้รับข่าว ไม่ว่าจะเป็นผู้อ่าน ผู้ฟัง หรือ ผู้รับชม อันเป็นแนวทางในการเลือกที่จะนำเสนอหรือปฏิเสธที่จะไม่นำเสนอเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยพิจารณาจากปัจจัยที่อิทธิพลต่อแนวทางเหล่านั้น อาทิเช่น พิจารณาจากคุณค่าของข่าว (news source) หรือพิจารณาจากเนื้อที่หรือเวลาในการนำเสนอของสื่อมวลชน เป็นต้น

บทบาทของสื่อมวลชนดังกล่าวข้างต้น และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญกับเสรีภาพของประชาชนในการพูด การเขียน การพิมพ์ และการโฆษณา ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย สื่อมวลชนจึงเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในฐานะที่เป็นผู้แสวงหาข้อมูลข่าวสารและผู้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ต่อประชาชน เพื่อประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจกรรม

บ้านเมือง ขณะเดียวกันก็มีข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็นจากประชาชนเสนอแก่รัฐบาล เพื่อจะได้นำไปใช้ประกอบการพิจารณาในการบริหารงานให้ตรงต่อความต้องการของประชาชนมากที่สุด

การใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารจะต้องอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ ความรับผิดชอบต่อสิทธิส่วนบุคคลและความรับผิดชอบต่อความมั่นคงของชาติ ซึ่งในปัจจุบันการแสวงหาข้อมูลข่าวสารและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชน ย่อมมีอิทธิพลและมีส่วนชกนในการตัดสินใจของประชาชนในเรื่องต่าง ๆ เป็นอย่างมาก

สรุป

แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนนั้นผูกโยงสัมพันธ์กับกฎหมายอย่างแนบแน่น ทำให้เห็นถึงความสำคัญของสื่อมวลชนที่ผู้ปกครองประเทศได้รับรู้และเข้าใจเป็นอย่างดี จึงตรากฎหมายที่เกี่ยวข้องไว้ทั้งคุ้มครองและควบคุมสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนไปพร้อมๆกัน

ลักษณะของสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนนั้นมีลักษณะเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสาร ทั้งในด้านการแสวงหาข้อมูลข่าวสารและด้านการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร แต่ขอบเขตของการใช้สิทธิเสรีภาพต่อสังคมของสื่อมวลชนจะกว้างขวางมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับปรัชญาพื้นฐานโครงสร้างทางสังคมและการเมืองของประเทศนั้น ๆ แล้วจึงส่งผลสะท้อนถึงสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน

สื่อมวลชนไทยได้รับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 โดยเฉพาะในมาตรา 45-48 ที่กล่าวถึง เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณาและการสื่อความหมายโดยวิธีอื่นใด, พนักงานหรือลูกจ้างสื่อมวลชนทั้งของเอกชนและของรัฐ มีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็น โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของเจ้าของและหน่วยงานราชการ และผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะเป็นเจ้าของกิจการหรือถือหุ้นในกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หรือโทรคมนาคม มิได้

การจำกัดสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนนั้น กฎหมายระบุว่าสามารถกระทำได้หากเข้าเงื่อนไข 4 ประการเท่านั้น ได้แก่ (1) การจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชนเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ (2) การจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชนเพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัว หรือความเป็นอยู่ส่วนบุคคล หรือที่มักเรียกกันโดยรวมว่า สิทธิส่วนบุคคล (3) การจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชนเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และ (4) การจำกัดเสรีภาพของสื่อมวลชนเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การควบคุมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนของแต่ละประเทศ อาจจะมีวิธีทางที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับนโยบายของประเทศนั้น ส่วนประเทศไทยนั้น มิได้บัญญัติให้รัฐดำเนินตามนโยบายในระบบหนึ่งระบบใดโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่า เจตนารมณ์ประการหนึ่งของรัฐธรรมนูญไทยคือ นโยบายสาธารณะที่ต้องการให้กิจการสื่อสารเป็นกิจการที่มีการผสมผสานคุณลักษณะเด่นของการดำเนินตามนโยบายการรักษาประโยชน์สาธารณะกับนโยบายตลาดเสรี จากทั้งสองระบบเข้าด้วยกัน โดยที่คำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนในทั้งสองฐานะอย่างเท่าเทียมกันและเป็นกลาง